

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента
Сардака Сергія Едуардовича
на дисертаційну роботу Перепелиці Анни Сергіївни
на тему: «Інформатизація глобального економічного розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертації

Інформатизація економічного розвитку є глобальною тенденцією, яка наприкінці другого десятиріччя ХХІ століття набула визначального значення у сфері управління та економіки. Поглиблення наявних протиріч у суспільстві й формування нових глобальних загроз і проблем, посилюється завдяки розгортанню процесів інформатизації, що обумовлює необхідність: визначення науково-методологічних основ інформатизації; ідентифікації учасників і структури глобального економічного розвитку; висвітлення позитивних та негативних факторів; збалансування попиту та пропозиції щодо надання інформаційних послуг; оптимізації міжнародної нормативної бази та державного законодавства; розробки превентивних та адаптаційних управлінських, соціальних та економічних механізмів розвитку. Відповідно перманентне зростання обсягу процесів, які спрямовані на задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства, а також філігранні наслідки від їх прояву потребують ґрунтового наукового осмислення. З огляду на це, дослідження Перепелиці Анни Сергіївни є своєчасним і актуальним як в науковому, так і в практичному сенсі.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та в руслі науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (номер державної реєстрації – 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження тенденцій розвитку інформатизації економіки в контексті глобалізації (довідка № 4002/21 від 12.12.2017 р.), що відповідає спрямуванню державної політики інформатизації України.

3. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність наукових положень, висвітлених у дисертації підтверджується низкою чинників, зокрема автор використовує широкий методичний інструментарій, що включає методи історико-логічного, порівняльного та системного аналізу (пп. 1.1, 1.2), комбінованого підходу з

використанням економіко-математичного моделювання (пп. 1.3), комплексного системно-структурного аналізу (п. 2.1); методи економіко-математичного моделювання (пп. 2.2, 2.3); статистичний метод та метод порівняльного аналізу (пп. 2.2, 2.3); комбінований підхід із використанням багатофакторних методів дослідження (пп. 3.1, 3.3), кластерний аналіз (п. 3.1), кореляційно-регресійний аналіз (п. 3.2).

Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, висновки розділів містять аргументовані положення щодо наукової новизни та реалізують поставлені автором завдання дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, викладені у дослідженні, отримано здобувачем самостійно на основі власних досліджень, за рахунок всебічного вивчення сучасної наукової літератури, зокрема, робіт окремих вітчизняних і зарубіжних вчених, що дозволило виконати аналіз та узагальнити зібрані статистичні дані. Результати дисертаційної роботи є достовірними та науково обґрунтованими, оскільки спираються на загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що підтверджується наявністю логічного взаємозв'язку сформульованих завдань і отриманих результатів, аргументованістю теоретичних висновків, використанням широкого масиву статистичного матеріалу і методів наукового дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали результати власних наукових досліджень, монографічні та інші публікації зарубіжних і вітчизняних вчених, офіційні статистичні й аналітичні матеріали міжнародних організацій (ООН, ЮНКТАД, МВФ, ОЕСР, групи Світового банку, Всесвітнього економічного форуму), експертні оцінки рейтингових агентств, матеріали міжнародних інформаційних агенцій, статистичні дані регіональних об'єднань та держав.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом.

Проведений аналіз характеру сучасного процесу інформатизації як рушійної сили глобального економічного розвитку дозволив автору обґрунтувати висновок щодо взаємопов'язаності та взаємозумовленості процесів інформатизації та глобалізації. Зазначено, що, з одного боку, загальносвітова технологічна готовність до впровадження інформаційних технологій і технічних інновацій, глобальний рівень застосування та розповсюдження ІКТ є ключовими факторами, що визначають процеси інформатизації глобального економічного розвитку, а з другого, що підвищення ролі ІКТ, засобів інформатизації, а також їх інтеграція в процесі економічного розвитку є однією з форм прояву глобалізаційних процесів, які визначають найефективніші тенденції та напрями розвитку глобальної економічної системи, що у сукупності знаменує початок переходу до глобального інформаційного суспільства. На основі дослідження

інформатизації як економіко-технологічного переходу індустріально-техногенного суспільства до постіндустріально-техногенного, що не заперечує техногенності економічного розвитку, але посилює ризики техногенного світу, автором зроблено висновок, що розвиток технічно-економічного середовища як глобального явища змінює характер глобалізації, що відбувається під впливом глобальної конкурентної інформатизації, яка охоплює не лише глобалізоване техногенне суспільство, кожен окрему країну, але й сферу його взаємодії з усім світогосподарським простором, тобто стає важливим фактором еволюції глобального економічного розвитку (с. 88-94).

У роботі автором здійснено кластеризацію країн світу за 20 ознаками, що характеризують рівень їх інформатизації, та проведено факторний аналіз за кожним кластером. З метою визначення залежності цільових макроекономічних показників України (ВВП, Індексу глобальної конкурентоспроможності GCI та Індексу мережевої готовності NRI) від найбільш значущих складових її комплексних показників, що характеризують розвиток інформатизації (ефективне державне управління, ефективність інфраструктури, ефективність використання населенням, ефективність бізнесу, ефективність електронного уряду, ефективність високотехнологічного виробництва, ефективність освіти) побудовано систему багатфакторних регресійних моделей. Цінним в теоретичному та прикладному аспектах є проведений факторний аналіз, що дозволив удосконалити методичний інструментарій економічної діагностики внутрішнього та зовнішнього інформаційного середовища, за результатами якого виявлено чинники, що мають найбільший вплив на розвиток інформатизації (с. 171-180).

На основі кореляційного аналізу визначених результативних і факторних ознак процесу інформатизації країн світу в межах кожного з чотирьох кластерів обґрунтовано, що для країн 1-го кластеру, у т. ч. й України, рівень технологічної готовності найбільшим чином корелюється з рівнем розвитку електрифікації та телефонної інфраструктури в країні, меншою мірою – зі станом вищої освіти та підготовки, а незначною мірою – з рівнем здоров'я, очікуваною тривалістю життя, а також рівнем початкової освіти та рівнем глобальної конкурентоспроможності країни; для країн 2-го кластеру існує найбільша взаємозалежність між показниками інформатизації та макроекономічними ознаками проти інших груп країн, тобто процес розвитку інформатизації для цієї групи країн є найбільш нестабільним та залежним від змін у макроекономічному середовищі; для країн 3-го кластеру рівень технологічної готовності найбільшим чином корелюється з рівнем глобальної конкурентоспроможності, очікуваною тривалістю життя та ефективністю уряду; для країн 4-го кластеру не спостерігається жодної значної взаємозалежності між показниками інформатизації та макроекономічними показниками (с. 183-189).

Заслуговує уваги розроблена автором концептуальна модель інформаційної стратегії України в процесі її інтеграції у глобальний економічний простір, яка на основі визначення існуючих проблем і стратегічних завдань передбачає впровадження комплексу стратегічних напрямів розвитку і націлена на прискорене формування вітчизняного інформаційного середовища й успішну інтеграцію України в міжнародне інформаційне середовище (с. 208).

Певним науковим напрацюванням є розробка автором науково-методичного підходу до оцінювання та прогнозування процесу інформатизації глобального економічного розвитку за окремими групами країн зі схожим рівнем інформаційно-економічного середовища та з урахуванням глобальних факторів впливу, що здійснюється у такій послідовності: формування вхідної інформації стану інформатизації країн світу, моделювання взаємозв'язку складових впливу інформатизації глобального економічного розвитку, прийняття рішень щодо розвитку інформатизації країни в умовах глобального економічного розвитку (с. 74).

У ході роботи на основі систематизації наукових підходів дослідження генезису розвитку процесу інформатизації надано авторське визначення дефініції «інформатизація глобального економічного розвитку» як комплексного процесу швидкого розповсюдження інформаційних технологій, що охоплює і докорінно трансформує соціально-економічну, інноваційно-технічну, соціокультурну та всі інші сфери глобалізованої економіки в контексті знань, що передаються за допомогою новітніх інформаційних технологій, і має суттєвий вплив на характер і напрямки глобалізаційних процесів (с. 44).

Усе вищезазначене надає підстави для загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Перепелиці А.С., в якому автором самостійно і на достатньому рівні досягнуто мети дослідження і вирішено поставлені завдання, а також стверджувати, що дисертація є завершеною і цілісною науковою працею, її змістовна побудова є послідовною і логічною.

5. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах

Основні положення та результати дослідження викладені автором у 24 наукових працях, із яких 8 статей опубліковані в наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, у тому числі 1 стаття – у закордонному періодичному виданні, три розділи у монографіях, 8 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 10,2 д.а., з яких здобувачеві належить 7,3 д.а.

Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та виносяться на захист, були отримані автором самостійно.

У списку публікацій здобувача в дисертації (с. 15-19, 283-287) та авторефераті (с. 17-20) зазначено особистий внесок автора.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук відповідно до встановлених вимог МОН України.

6. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних основ дослідження процесу інформатизації глобального економічного розвитку й обґрунтуванні пріоритетних напрямів формування інформаційної стратегії України в процесі її інтеграції до глобального економічного простору.

Основні результати дисертаційної роботи доведені до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямків, моделей, заходів і пропозицій регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Практичні рекомендації, наукові розробки, висновки та пропозиції автора, викладені в дисертації, впроваджено в діяльність Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради при підготовці аналітичних матеріалів до зустрічей керівництва міста з іноземними делегаціями з питань розвитку міжнародного бізнесу (довідка № 152/01-01-26 від 10.03.2017 р.), а також ТОВ «Антипюр 2007» при розробці нових стратегічних бізнес-рішень (довідка № 20/1 від 15.01.2018 р.).

Матеріали та результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Інформаційні системи та технології» і «Міжнародні економічні відносини», в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, що дало можливість поліпшити якість підготовки студентів за спеціальністю «міжнародні економічні відносини», збагатити лекційний матеріал, активізувати семінарські заняття (довідка № 4002/24-А від 15.01.2018 р.).

7. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат відображають основні положення змісту дисертації. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

8. Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Перепелиці Анни Сергіївни, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі.

1. У першому розділі, у цілому, розглянуто теоретико-методичні засади інформатизації глобального економічного розвитку, однак дисертація значно

б виграє якби автор більш ґрунтовно визначив концептуальний зміст процесу глобальної інформатизації, висвітлив би періоди його становлення, особливості та суб'єктну структуру, наслідки та проблематику стосовно предмету дослідження.

2. Підтверджуючи нагальність і доцільність авторських пропозицій, необхідно відзначити низьку статистичну аргументацію та відсутність графічного матеріалу при дослідженні генези процесу інформатизації світогосподарського розвитку (п. 1.1) й інституційної бази та інфраструктурного забезпечення інформатизації глобального економічного розвитку (п. 2.1).

3. Підтримуючи важливість авторських здобутків у третьому розділі дисертації, зазначимо, що автор в усіх трьох підрозділах сконцентрував головну увагу, насамперед, на процес інформатизації на макрорівні, майже оминаючи висвітлення процесів інформатизації на світовому, регіональному, субрегіональному, мезо-, мікро- та особистісному рівнях.

4. При узагальненні отриманих результатів, автор дуже спрощено сформулював висновки до підрозділів, залишивши окремі результати поза увагою (с. 78-80, 155-157, 206-209).

5. Підтверджуючи достатній обсяг наукових публікацій здобувача, зауважимо, що частина з них розкриває предмет дослідження переважно в межах окремих сфер економічного розвитку (зокрема, публікація №1 – міжнародний туристичний ринок, №3 – готельний бізнес, №5 – готельний бізнес, №6 – міжнародний готельний бізнес, №8 – міжнародний туристичний ринок, №№ 9,11,13,19 – туризм, №10 – туристичний бізнес, №12 – туристично-інформаційний центр, №14 – індустрія туризму, №17 – регіональний туризм, №20 – національна конкурентоспроможність країн, №23 – підприємство готельно-ресторанного бізнесу, №24 – інформаційна стратегія України).

6. У дисертації наявні редакційні упущення, які погіршують візуальне сприйняття графічного матеріалу, а саме: невизначеність суб'єктної належності (рис. 1.7); спрощене змістове навантаження (рис. 1.4); невизначеність логіки зв'язків між структурними елементами (рис. 1.5); відсутність інформації у певних конструктивних елементах (рисунки та таблиці у Додатках); обмежена чисельність країн для порівняння (рис. 2.7, табл. 2.3, рис. 3.1); невизначеність часу (рис. 1.1, рис. 1.11, табл. 2.7, табл. 2.8, рис. 2.14-2.19, табл. 2.12, рис. 3.2, табл. 3.2-3.23, рис. 3.3-3.4); застосування різних часових інтервалів (табл. 2.5, рис. 2.13 – 2007-2016 р.; табл. 2.6 – 2009-2016 р.; рис. 2.7, табл. 2.3, рис. 2.8, рис. 2.11 – 2016 р.; рис. 2.9, табл. 2.4 – 2014 та 2016 р.; рис. 2.1, табл. 2.1, рис. 2.2, рис. 2.4, табл. 2.2, рис. 2.5, рис. 2.6 – 2017 р.; рис. 2.3 – 2000 до 2017 р.).

Водночас, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки й цінності дисертаційної роботи, а також можуть стати предметом обговорення та пояснення на захисті.

9. Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертація Перепелиці А. С. «Інформатизація глобального економічного розвитку», є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові наукові результати, що у сукупності вирішують наукову задачу суттєвого значення для економічної науки – поглиблення теоретико-методичних основ дослідження процесу інформатизації глобального економічного розвитку й обґрунтування пріоритетних напрямів формування інформаційної стратегії України в процесі її інтеграції до глобального економічного простору.

За сукупністю якісних та формальних ознак щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладення в опублікованих працях, подана до захисту дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами та доповненнями), а її автор – Перепелиця Анна Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри економіки,
підприємництва та управління підприємствами
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Міністерства освіти і науки України

С. Е. Сардак

Підпис д.е.н., доц. С. Е. Сардака засвідчую:

Вчений секретар
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
к.ф.-м.н., доц.

Т. В. Ходанен